

УДК 342.9:342.7

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.4.14>

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Чепкова Катерина Олександрівна,

кандидат юридичних наук,
докторант науково-організаційного відділу
Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Герасимчук Лідія Вікторівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

Діти є тією категорією цивільного населення, яка потребує найбільше уваги та турботи зі сторони суспільства та держави в особі уповноважених суб'єктів публічної адміністрації в будь-який час. Першочергово обов'язок виховання, піклування та захисту дітей покладено на батьків кожної дитини. Однак є категорії дітей, у яких у зв'язку із певними життєвими обставинами або взагалі відсутні батьки, або батьки не виконують належним чином свої батьківські обов'язки. Йдеться про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Зазначені категорії дітей набувають особливого захисту і допомоги з боку держави. Авторами статті здійснено акцент на сформованому вітчизняному законодавстві у сфері захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У статті проаналізовано діяльність суб'єктів публічної адміністрації, до компетенції яких віднесено здійснення захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Проаналізовано зміну державної публічної політики щодо забезпечення переходу виключно до сімейної форми виховання для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

У період збройного конфлікту держава несе підвищену відповідальність за дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Для забезпечення їх безпекового середовища держава повинна формувати додаткові механізми відповідно до ситуацій, які виникають під час збройного конфлікту. Одним із прикладів є сформований Кабінетом Міністрів України у 2023 році адміністративно-правовий механізм тимчасового переміщення (евакуації) дітей, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування та їх повернення за місцем постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України – в Україну. Авторами статті здійснено аналіз запропонованого механізму, суб'єктів його реалізації, а також проблемних питань, які виникають у процесі його реалізації.

Ключові слова: дитина-сирота, дитина, позбавлена батьківського піклування, суб'єкти публічної адміністрації, інструменти публічного адміністрування, збройний конфлікт.

Chepkova Kateryna, Herasymchuk Lidiia. Protection of the rights of orphans and children deprived of parental care during armed conflict: the Ukrainian context

Children are undoubtedly the most vulnerable segment of the civilian population, requiring the utmost attention and care from society and the state, represented by authorized public administration entities. The primary responsibility for raising, caring for, and protecting children lies with each child's parents. However, due to certain life circumstances, there is a category of children who either have no parents at all or whose parents do not properly fulfill their parental responsibilities – orphans and children deprived of parental care. These categories of children receive special protection and assistance from the state. The authors of the article focus on the existing domestic legislation in the field of protecting the rights of orphans and children deprived of parental care. This includes public administration entities whose competence includes the protection of the rights of orphans and children deprived of parental care. The article analyzes changes in state public policy regarding the provision of exclusively family-based care for orphans and children deprived of parental care.

During armed conflict, the state has a heightened responsibility for orphans and children deprived of parental care. To ensure their safety, the state must develop additional mechanisms in response to situations that arise during armed conflict. One example is the administrative and legal mechanism for the temporary relocation (evacuation) of children who live in or are enrolled in institutions of various types, forms of ownership, and subordination for round-the-clock stay, and their return to their place of permanent residence (stay), and in the case of departure from Ukraine to Ukraine. The authors of the article analyze the proposed mechanism, the subjects of its implementation, as well as the problematic issues that arise in the process of its implementation.

Key words: orphaned child, child deprived of parental care, public administration entities, public administration instruments, armed conflict.

Загально усталеними правилами є те, що обов'язок виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний та моральний розвиток, забезпечення здобуття дитиною повної загальної середньої освіти покладений на батьків дитини (ст. 150 Сімейного кодексу України [1]). Державі відведена контролююча роль (ст. 152 Сімейного кодексу України).

Однак життя далеко не завжди розвивається за загальновизнаними правилами і, на превеликий жаль, існують ситуації, коли батьки з тих чи інших обставин не можуть виконувати взагалі або частково свої батьківські обов'язки. У випадку, коли батьки не виконують належним чином свої батьківські обов'язки, українським законодавством передбачено два алгоритми дій: 1) відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав (ст. 170 Сімейного кодексу України); 2) позбавлення батьківських прав (ст. 164 Сімейного кодексу України).

У таких ситуаціях усі обов'язки стосовно дитини покладаються на державу в особі уповноважених органів (ст. 52 Конституції України [2], ст. 5 Сімейного кодексу України, ст. 25 Закону Укра-

їни «Про охорону дитинства» [3], Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [4] тощо).

За таких обставин українським законодавством передбачено два правових статуси: дитина-сирота та дитина, позбавлена батьківського піклування.

Можна впевнено констатувати, що в Україні напрацьоване законодавство щодо захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, структура якого виглядає таким чином (за основу взято принцип від актів вищої юридичної сили до актів нижчої юридичної сили): I – Конституція України; II – Сімейний кодекс України; закони України «Про охорону дитинства», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [5], «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»; III – постанови Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» [6], «Деякі

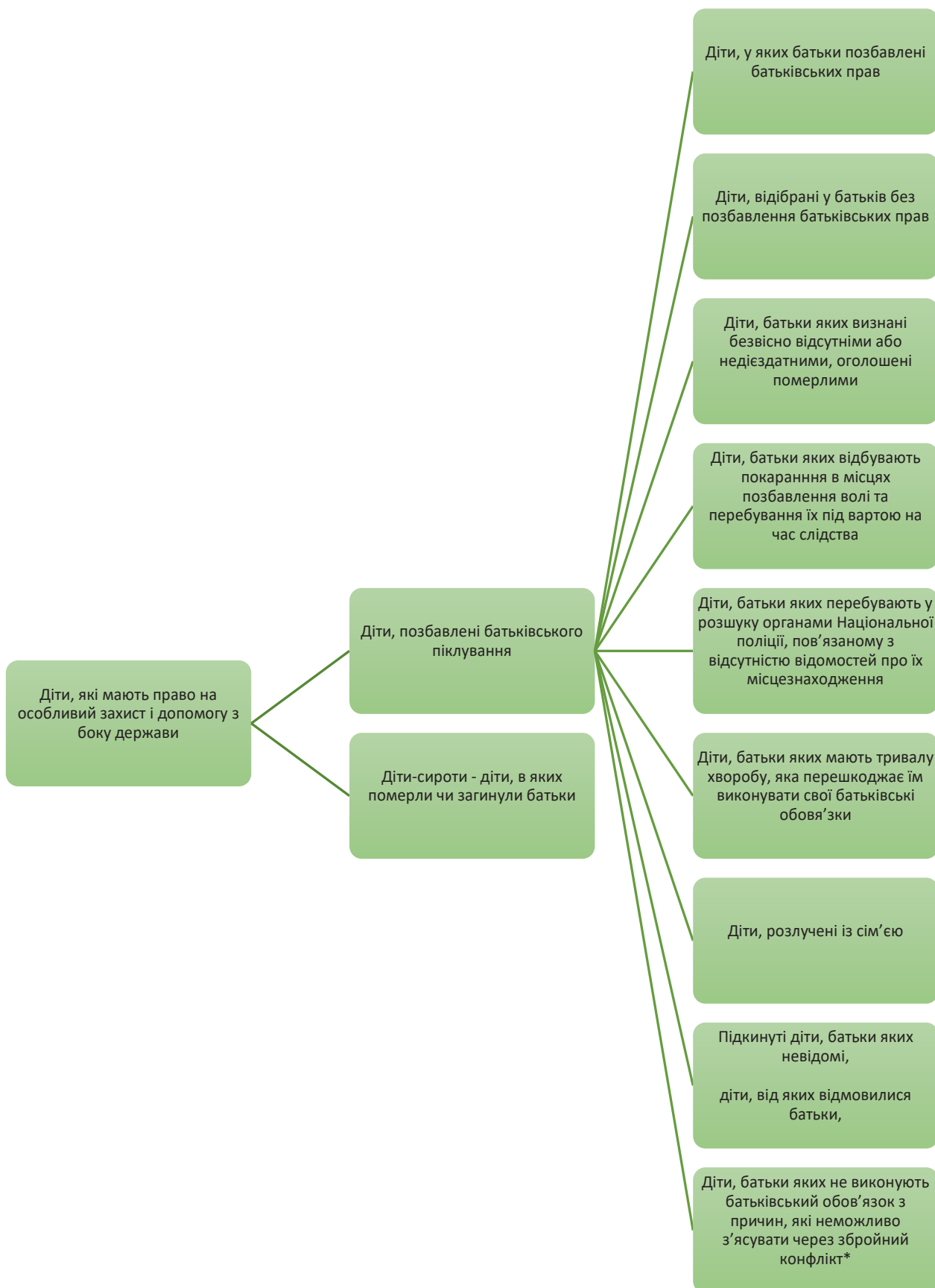

Рис. 1. Діти, які мають право на особливий захист і допомогу з боку держави

* перебування батьків на тимчасово окупованій території України, в районах проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях

питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю» [7] тощо.

В Україні наявна розгалужена система суб'єктів публічної адміністрації, до компетенції яких віднесено здійснення захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Кабінет Міністрів України, Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство освіти і науки України, Державна служба України у справах дітей, Національна соціальна сервісна служба України, місцеві державні адміністрації тощо. На період дії правового режиму воєнного стану активну роль відіграють військові адміністрації.

Станом на кінець 2024 року в Україні на первинному обліку перебуває 61932 дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування [8].

Українським законодавством передбачені форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які можна поділити на дві групи: I – сімейна форма виховання: 1) усиновлення¹; 2) встановлення опіки, піклування²; 3) передача до прийомної сім'ї³; 4) дитячих будинків сімейного типу⁴;

¹ Усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду.

² Опіка (дитина віком від 0 до 14 років) та піклування (дитина віком 14–18 років) – влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, у сім'ї громадян України, які перебувають переважно у сімейних, родинних відносинах з цими дітьми-сиротами або дітьми, позбавленими батьківського піклування, з метою забезпечення їх виховання, освіти, розвитку і захисту їхніх прав та інтересів.

³ Приймозна сім'я – сім'я, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

⁴ Дитячий будинок сімейного типу – окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей, включаючи рідних, у такій сім'ї не може перевищувати десяти осіб.

5) патронат над дітьми⁵; II – інституційна форма виховання: 1) дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усіх типів і форм власності⁶; 2) дитячий будинок-інтернат⁷ тощо.

Державна політика України у сфері захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебуває в процесі реформування, основною метою якого є забезпечення кожній дитині сімейної форми виховання. Так, у 2023 році Урядом України створено Координаційний центр з розвитку сімейного виховання та догляду дітей [9], який є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, що створений для забезпечення узгодження дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій з питань підготовки і проведення заходів загальнодержавного значення з метою швидкого та ефективного розроблення і виконання Національного плану сімейного виховання та догляду дітей в Україні і програм з розвитку сімейного виховання дітей.

Наступним кроком, який здійснив Уряд України в цьому напрямі, було схвалення

⁵ Патронат над дитиною – це тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини у сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин.

⁶ Дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усіх типів і форм власності (далі – інтернатні заклади) – навчальні заклади, що забезпечують дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, умови для проживання, різнобічного розвитку, виховання, здобуття освіти, професійної орієнтації та підготовки, готують дітей до самостійного життя.

⁷ Дитячий будинок-інтернат – стаціонарна соціально-медична установа, призначена для тимчасового (до шести місяців) або постійного (понад шість місяців) перебування або проживання дітей з інвалідністю віком від 4 до 18 років (далі – вихованці) та осіб з інвалідністю віком до 35 років (далі – підопічні) з порушеннями фізичного, інтелектуального розвитку та психічними розладами, які за станом здоров'я потребують стороннього догляду, побутового обслуговування, медичної допомоги, освітніх послуг, комплексу реабілітаційних заходів і згідно з медичним висновком не мають протипоказань для перебування в зазначеній установі незалежно від наявності осіб, зобов'язаних згідно із законом їх утримувати.

Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання у сімейному оточенні на 2024–2028 роки та затвердження операційного плану заходів на 2024–2026 роки з її реалізації [10]. У вказаному програмному документі публічної політики закріплено пріоритет забезпечення найкращих інтересів кожної дитини через зростання у сімейному оточенні як ключове завдання державної політики, що має велике значення для збереження та розвитку людського капіталу України.

У цьому напрямі також застосована діджиталізація. Так, 15 травня 2024 року Міністерство соціальної політики України спільно з Координаційним центром з розвитку сімейного виховання та догляду дітей запустило Єдину державну платформу про усиновлення та сімейні форми виховання [11]. Така онлайн-платформа містить усю необхідну інформацію та ресурси, що стосуються усиновлення і влаштування дітей у сімейні форми виховання.

У період збройного конфлікту держава несе підвищену відповідальність за дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Для забезпечення їх безпекового середовища держава повинна формувати додаткові механізми відповідно до ситуацій, які виникають під час збройного конфлікту. Одним із прикладів є сформований Кабінетом Міністрів України у 2023 році адміністративно-правовий механізм тимчасового переміщення (евакуації) дітей, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення за місцем постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України – в Україну [12].

Метою зазначеного механізму є забезпечення безпекового середовища для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (далі – діти), під час збройного конфлікту шляхом евакуації дітей та їх розміщення, належного догляду та виховання на території, віддаленій від території, де можливі або вже ведуться активні бойові дії.

Під дію цього механізму підпадають заклади інституційної форми виховання

(далі – заклади)⁸. Фінансовий складник реалізації механізму покладений на засновника закладу.

Першочерговим кроком, з якого можливий початок реалізації механізму, є здійснення оцінки стану безпеки перебування дітей, яку проводять обласні, Київська міська військові адміністрації у взаємодії з районними військовими адміністраціями, виконавчими органами сільських, селищних, міських рад (військовими адміністраціями населених пунктів) за місцем постійного розташування закладів (враховують інформацію про можливі бойові дії, про тривалу відсутність електричної енергії та опалення, відстань до суб'єктів господарювання, що мають велике значення для національної економіки і оборони держави, відстань до державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та тимчасово окупованими територіями, наявність у закладу захисних споруд цивільного захисту).

Якщо за результатами оцінки стану безпеки виявлено потребу у здійсненні евакуації дітей із закладів обласні, Київська міська військові адміністрації повідомляють керівника закладу про таку необхідність із визначенням строку її здійснення. Одночасно повідомляють і територіальні органи Національної поліції для забезпечення супроводу та вжиття

⁸ Будинки дитини (зокрема, спеціалізовані), центри медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям; заклади дошкільної та загальної середньої освіти (зокрема, дитячі будинки, санаторні, спеціальні заклади загальної середньої освіти, заклади спеціалізованої освіти із пансіонами (інтернатами) в їх складі); малі групові будинки; притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, центри соціальної підтримки дітей і сімей, стаціонарні служби (відділення) центрів соціальних служб, що здійснюють соціально-психологічну реабілітацію дітей, стаціонарні служби (відділення) соціально-психологічної реабілітації дітей (надання послуг із соціально-психологічної реабілітації дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах) центрів надання соціальних послуг; школи та професійні училища соціальної реабілітації; дитячі будинки-інтернати системи соціального захисту населення; психоневрологічні інтернати; відділення стаціонарного догляду територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг); відділення надання соціальних послуг в умовах цілодобового перебування/проживання центрів надання соціальних послуг; в яких передбачено проживання або цілодобове перебування дітей.

заходів до організації безпеки дітей за маршрутом переміщення.

У тому числі до компетенції обласних, Київської міської військових адміністрацій за місцем розташування закладу віднесено завдання здійснення пошуку закладу, до якого будуть евакуйовані діти. У разі переміщення в іншу область Національна соціальна сервісна служба України, Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, Міністерство молоді та спорту України, Міністерство культури та стратегічної комунікації України визначають обласну, Київську міську військову адміністрацію або заклад державної форми власності, що забезпечує розміщення таких дітей.

У кожному закладі повинен бути затверджений план евакуації дітей, який погоджується з обласними, Київською міською військовими адміністраціями, що переглядається щоквартально. Кожен план евакуації містить маршрут переміщення, що узгоджується з територіальними органами Національної поліції та у разі, коли маршрут пролягає через території, де ведуться активні бойові дії, з Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України та територіальними органами Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Варто відзначити, що ключова роль у вказаному механізмі відведена керівнику закладу, який відповідає за:

- життя і здоров'я дітей та виконує повноваження їх законного представника;
- підготовку дітей до переміщення;
- виконання плану евакуації;
- видання наказу про тимчасове переміщення дітей із затвердженням списків дітей, які є невід'ємною частиною наказу;
- надання копії наказу і списків дітей до служби у справах дітей, структурному підрозділу з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти обласної, Київської міської військової адміністрації;
- видання наказу про організацію роботи супроводжуваних осіб із визначен-

ням відповідальності кожної супроводжуваної особи за конкретних дітей та графіки їх ротації (взаємозамінності);

– повідомлення протягом п'яти робочих днів про прибуття до нового місця проживання служби у справах дітей за місцем постійного розташування закладу та за новим місцем знаходження;

– звернення протягом семи робочих днів із заявою (щодо малолітніх дітей, недієздатних осіб, осіб, дієздатність яких обмежена) до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві військових адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад, уповноваженої особи виконавчого органу сільської, селищної, міської ради або центру надання адміністративних послуг за місцем перебування для взяття дітей на облік внутрішньо переміщених осіб;

– надання допомоги неповнолітнім дітям у поданні ними заяви до відповідних органів для взяття на облік внутрішньо переміщених осіб тощо.

Затверджений механізм передбачає можливість евакуації дітей за межі України. В такій ситуації керівник закладу повинен отримати запрошення від організації, яка готова та має змогу прийняти дітей. Після чого керівник закладу повинен отримати погодження обласної, Київської міської військової адміністрації за місцем постійного розташування закладу та Національної соціальної сервісної служби. Вищевказані документи є необхідними для перетину державного кордону [13].

Після прибуття до іншої держави керівник закладу протягом семи робочих днів зобов'язаний звернутися до закордонної дипломатичної установи України у державі тимчасового перебування для взяття дітей та супроводжуваних осіб на тимчасовий консульський облік.

Повернення дітей відбувається на підставі клопотання засновника закладу/керівника закладу/керівника служби у справах дітей, структурного підрозділу з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки обласної, Київської міської військової адміністрації залежно від підпорядкування (сфери

управління) закладу за місцем його постійного розташування або звернення дитини про бажання повернутися в Україну до обласної, Київської міської військової адміністрації за постійним місцем знаходження закладу. Після чого обласна, Київська міська військова адміністрація видає розпорядження про доцільність повернення дітей. На підставі такого розпорядження керівник закладу видає наказ про організацію повернення дітей.

Після прибуття дітей на територію України керівник закладу протягом одного робочого дня повідомляє службу у справах дітей, структурний підрозділ з питань соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти обласної, Київської міської військової адміністрації за місцем постійного розташування закладу про прибуття дітей та надає списки дітей, які повернулися. Вказані структурні підрозділи протягом трьох робочих днів перевіряють списки дітей, які були переміщені, та списки дітей, які повернулися.

Крім того, механізм передбачає реінтеграцію дітей у суспільне життя після повернення. Державна служба у справах дітей після отримання інформації про повернення дітей утворює і координує роботу міжвідомчої команди реінтеграції для планування та координації заходів, спрямованих на реінтеграцію дітей у суспільне життя. Для кожної дитини міжвідомчою командою реінтеграції розробляється, затверджується і виконується індивідуальний план на три місяці.

4811 дітей із закладів інтернатного типу за рішенням Кабінету Міністрів України тимчасово евакуювали до 19 країн Європи: Польщі, Німеччини, Італії, Туреччини, Австрії, Румунії, Швейцарії, Іспанії, Нідерландів, Чехії, Литви, Словаччини, Ізраїлю, Франції, Словенії, Швеції, Угорщини, Греції, Хорватії [14].

Представники обласних служб у справах дітей відстежують долю кожної дитини за кордоном, спілкуються з міжнародними партнерами. Протягом 2024–2025 років були здійснені моніторингові візити до низки країн, куди були евакуйовані діти у складі закладів. Зокрема, до таких: Туреччина – оцінили потреби 230 дітей, до України повернули 201 дитину; Польща – оцінили потреби

746 дітей, повернули до України 15; Італія – оцінили потреби 28 дітей, повернули 20; Австрія – оцінили потреби 190 дітей, повернуті до України 139; Швейцарія – оцінили потреби 89 дітей, повернули 81; Литва – оцінили потреби 38 дітей, одну дитину повернули до України [15].

При цьому із практики Державної служби у справах дітей витікає, що виникають проблемні питання під час повернення дітей з іноземних держав [16]. Для прикладу, ювенальний суд Брешії (Італія) у серпні 2024 року виніс рішення про залишення українських дітей в Італії без обмеження строку. Українське консульство здійснило запит про повернення українських дітей. Однак опікуни 34 дітей, які проживають в муніципалітеті Брешії, звернулися за міжнародним захистом для дітей у зв'язку із тим, що збройний конфлікт продовжується та ймовірно повернення дітей може нести для них небезпеку. Ювенальний суд Брешії визнав наявну загрозу для життя і здоров'я українських дітей у разі їх повернення в Україну та зайняв позицію, що українські діти прибули до їхнього регіону єдиною групою (57 дітей у супроводі відповідальних осіб), тому і повертатися будуть теж єдиною групою [17].

Таким чином, можна констатувати таке. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, мають право на особливий захист і допомогу з боку держави. Збройний конфлікт формує нові виклики як для держави загалом, так і у сфері захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Українським Урядом сформований один із механізмів захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – тимчасове переміщення (евакуація) дітей, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування та їх повернення. До реалізації вказаного вище механізму залучена низка суб'єктів публічної адміністрації, серед яких: Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство внутрішніх справ України,

Міністерство оборони України, Державна служба України у справах дітей, Національна соціальна сервісна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій тощо. Особливе місце відведено військовим адміністраціям, оскільки до їх компетенції віднесено здійснення постійного моніторингу безпекової ситуації, обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, організації проведення тимчасового переміщення (евакуації) як у межах однієї адміністративно-територіальної

одиниці, так і за її межі, в тому числі і за межі України, та ін. Безпосередня відповідальність за життя і здоров'я дітей, організація тимчасового переміщення (евакуації) дітей покладається на керівників закладів.

У рамках зазначеного механізму вже були тимчасово переміщені (евакуйовані) діти. Однак виникають і проблемні питання, такі як повернення українських дітей із-за кордону. В цьому напрямі активно здійснюється робота Державної служби України у справах дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n1326>.
2. Конституція України : Основний Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
4. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13 січня 2005 № 2342-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>.
5. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січня 1995 № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80/ed20230803#Text>.
6. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#n135>.
7. Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-%D0%BF#n146>.
8. Публічний звіт Голови Державної служби у справах дітей про підсумки діяльності за 2024 рік. URL: <https://children.gov.ua/sites/default/files/2025-07/%D0%9F%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%81%D1%83%D0%BC%D0%BA%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D0%A1%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B8%D0%B7%D0%B0%202024%20%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf>.
9. Про утворення Координаційного центру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 травня 2023 р. № 538. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2023-%D0%BF#Text>.
10. Про схвалення Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки та затвердження операційного плану заходів на 2024–2026 роки з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2024 р. № 1201-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2024-%D1%80#Text>.
11. Єдина державна платформа про усиновлення та сімейні форми виховання. URL: <https://www.dity.gov.ua/uk>.

12. Порядок тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення за місцем постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України – в Україну : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2023 № 546. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2023-%D0%BF#Text>.

13. Правила перетинання державного кордону громадянами України : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF#Text>.

14. Третина евакуйованих українських дітей-сиріт залишається за кордоном: чому їх не повертають. URL: <https://zmina.info/news/tretyna-evakujuvanyh-ukrayinskyh-ditej-syrit-zalyshayutsya-za-kordonom-chomu-yih-ne-povertayut/#:~:text=%D0%94%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9%20%D1%96%D0%B7%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%B2%20%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%82%D0%B8%D0%BF%D1%83%20%D0%B7%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9,%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8%2C%20%D0%86%D0%B7%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BB%D1%8E%2C%20%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%2C%20%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%96%D1%97%2C%20%D0%A8%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%96%D1%97%2C%20%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8%2C%20%D0%93%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%96%D1%97%2C%20%D0%A5%D0%BE%D1%80%D0%B2%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%97>.

15. За кордоном залишаються понад 1700 дітей-сиріт і позбавлених батьківського піклування. URL: <https://zmina.info/news/za-kordonom-zalyshayutsya-1775-ditej-syrit-i-pozbavlenyh-batktivskogo-pikluvannya/>.

16. Повернення українських дітей-сиріт з Європи: боротьба триває. URL: https://lb.ua/society/2025/08/01/689324_povernennya_ukrainskih_diteysyrit.html.

17. Repatriation of 57 Ukrainian orphans blocked: children remain in Bergamo. URL: <https://www.unionesarda.it/en/italy/repatriation-of-57-ukrainian-orphans-blocked-children-remain-in-bergamo-lce1wqeq>.

Стаття надійшла у редакцію: 08.08.2025

Стаття прийнята: 20.08.2025

Опубліковано: 27.10.2025

